

Synpunkter på Delegationen för jämställdhet i skolans slutbetänkande angående betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan

Jämställdhetsperspektiv på individens lärande och utveckling

- *"Jämställdhet i skolan är när flickor och pojkar har samma makt och möjlighet att påverka skolan, det egna lärandet och den egna utvecklingen."* I ordalydelsen finns en tolkningsmöjlighet att ansvaret för att förändra ligger hos den enskilda eleven och att jämställdhet är ett valfritt alternativ. Att arbeta för en jämställd skola innebär att ta aktivt ansvar som ledning och lärare samt leda eleverna in i det arbetet. Skapandet av en jämställd skola är ingen valfrihet varken för elever eller personal. En komplettering som trycker på att jämställdhet skapas när undervisningens innehåll och utformande samt lärarnas bemötande och agerande vilar på en god kunskap om genus hade förstärkt skolans skyldigheter.
- **Jämställdhetsperspektiv på särskilt stöd och specialpedagogiska insatser**
Ett viktigt område som Deja behandlar i sitt slutbetänkande är behovet av att tillämpa ett genusperspektiv på fördelningen av specialpedagogiska insatser. Man konstaterar att "Specialpedagogisk verksamhet utgår ifrån normbetingelser och kräver reflektioner om vad normer innebär i skolan" (s.116). Erfarenheter visar att pojkar med utagerande beteende i större grad får särskilt stöd än flickor där svårigheter istället vänds inåt i form av depressioner eller självdestruktiva beteenden. Här krävs kunskap om hur behov av särskilt stöd präglas av genus men även undersökningar som visar hur insatser prioriteras för att garantera att fördelning av resurser sker på grundval av elevens behov och inte kön.

En viktig punkt när det gäller behovsbedömningen av särskilt stöd som Deja lyfter är behovet att "analysera noggrannare vilken utbildning lärare har för att initialt bedöma elevens behov av särskilt stöd" (s. 124). Som man tidigare påpekat krävs ett genusperspektiv i bedömningen men även kunskaper som oftast ligger inom en specialpedagogisk kompetens. Trots att frågan om lärares utbildning för bedömning av särskilt stöd utöver kunskaper om genus egentligen hamnar utanför området för Dejas slutbetänkande är det en viktig fråga som bör beaktas.

Jämställdhetsperspektiv på psykosocial hälsa och lärande

- Skolan verkar som en del i ett större sammanhang och kan, eller bör inte, isolera sig från det som sker utanför. Samhällets värderingar och ideal präglar även skolans miljö. Däremot har skolan en viktig uppgift när det gäller att i vissa fall vara en motpol till negativa strömningar i samhället. I kapitlet om elevens psykosociala hälsa och lärande lyfter delegationen fram resultat från olika rapporter som mätt elevens psykiska hälsa (s.166-167). Resultaten kopplas till vad forskning hittills visat om hur utbildningsresultat påverkar den psykiska hälsan. Studierna visar att en större andel flickor lider av psykisk ohälsa i form av oro, depressioner m m. På gymnasiet uppger 6 av 10 flickor att de känner stress och har höga krav på sig själva (s. 168). En intressant aspekt av dessa resultat som delegationen inte tar upp är om

resultaten även kan kopplas till faktorer utanför själva skolan som t ex den utseendefixering som råder i samhället. Idealet att vara både snygg, smart och smal drabbar oftare flickor än pojkar och borde utgöra en ytterligare press som de tar med sig i skolarbetet. I skolans arbete med psykisk ohälsa borde därför sådana aspekter finnas med. Ett helhetsgrepp på elevernas psykosociala situation skulle kunna inkludera ett långsiktigt arbete inom olika ämnen där man belyser och genomlyser olika samhällsfenomen.

Jämställdhet och hedersproblematik

- Ett av Dejas förslag till regeringen för att förbättra jämställdheten i skolan är att *"ge Skolverket i uppdrag att besluta om ändringar gällande innehållet i rektorsutbildningen, så att ett obligatoriskt moment om hedersproblematiken ingår i utbildningen"* (s. 26). Detta eftersom man trycker på vikten av att varje skola bör ha fasta rutiner för vad man bör göra när någon elev riskerar att utsättas för hedersrelaterat tvång eller våld. Eftersom behovet ofta uppstår vid akuta situationer är rutiner av stor vikt. Att hedersproblematiken lyfts fram som en enskild fråga i behov av en egen utbildningsinsats känns däremot tveksamt då man i samma slutbetänkande konstaterar att *"Det behövs inget nytt, alldeles speciellt sätt att tänka kring den här problematiken. Hedersrelaterade frågor behandlas bäst som andra värdegrundsrelaterade frågor"* (s.181). Precis som Deja i sitt slutbetänkande konstaterar, bör jämställdhet ses som en strukturell fråga och därför bör genus som område inkluderas i rektorsutbildningen. Faktorer som kön, etnicitet, klass, religion och sexualitet ska alltid ställas i förhållande till genus och där ingår även hedersproblematiken. Detta utan att bortse från vikten av att ta hedersproblematiken på allvar, men med fokus på ett enskilt begrepp som lätt knyts till vissa folkgrupper bortser man från att problemet faktiskt är en del av de genusordningar som finns. Genom att inte rikta in sig på särskilda grupper av människor öppnar man upp för möjligheten att se samma problem på flera håll.

Deja poängterar i sitt slutbetänkande att hur skolorna väljer att lösa de problem som uppstår vill man inte detaljreglera (s.181). I samma slutbetänkande konstateras att den svenska skolan under en lång tid haft problem med att bemöta och åtgärda den här sortens problematik. Man konstaterar till och med *"...att många skolor har varit i stort sett handfallna"* (a.a) när det gäller t ex romska barns skolplikt. I Dejas slutbetänkande finns inga förslag till åtgärder eller strategier för att motverka att detta problem inte kvarstår. Förhoppningsvis gör utbildningen av rektorer att skolorna får en ökad kunskap i frågan och att problemet minskar. Däremot kvarstår risken att olika skolor kommer att agera olika och inför ett besvärligt problem är det lätt att falla tillbaka till att stå *"handfallna"*.

Förändringsarbete för jämställdhet i skolan

- Delegationen betonar vikten av att skolans ledning och personal har de kunskaper som krävs för att kunna bedriva ett varaktigt arbete med jämställdhet en slutsats som i sin betydelse borde bli utgångspunkt för alla jämställdhetsåtgärder. *"Rektorn är i egenskap av ledare för skolan en av de viktigaste aktörerna gällande jämställdhetsarbetet inom skolan. En skicklig rektor kan genom sitt engagemang och sin kunskap organisera arbetet i skolan så att det främjar jämställdhet i skolan"* (s.210). Allt förändringsarbete kräver ett uttalat stöd av ledningen och en kunskap om området. Detta gör ovanstående skrivelse viktig i

sammanhanget. Dessutom borde utbildning och fortbildning för all personal inom skolan bli alla kommuners första prioritet. Att arbeta med jämställdhet kräver nämligen ett nytt sätt att se på sig själv och sin omvärld. Ofta inbegriper det ett ifrågasättande av det som anses vara det "normala". För många människor innebär det också en revidering av det "privata jaget" när det gäller t ex beteende och värderingar. En arbetsam process som kräver kunskap för att omvandla skolans fokusering på individen till en insikt om individens del i en större struktur. Att se till att skolan förses med material och nya forskningsrön inom genus räcker inte för att garantera en god kunskapsgrund hos lärarna. Arbetet kräver en genomtänkt strategi med föreläsningar och diskussioner ledda av människor kunniga inom området som kan bemöta de frågeställningar som dyker upp.

Deja tar också upp vikten av att jämställdhetsperspektivet finns i skolans alla verksamhetsområden (s.193) och trycker på att det inte finns något motsatsförhållande mellan skolans kunskapsuppdrag och värdegrundsuppdraget (s.70). I linje med detta har de nya kursplanernas innehåll lyfts och till viss del kritiserats på grund av bristen av ett jämställdhetsperspektiv i flera ämnen. Kursplanerna är ett viktigt verktyg när det gäller utformandet av undervisningen och en betoning på jämställdhet med konkreta exempel i varje ämne hade påskyndat utvecklingen.